

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

THE STATE OF FINANCIAL ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES AS A PREREQUISITE FOR CRISIS MANAGEMENT

Створення та подальше функціонування будь-якого підприємства має на меті отримання прибутку, що в середовищі ринкової економіки не обходиться без впливу низки факторів. На практиці ці фактори можуть бути надзвичайно різноманітними, починаючи від ринкової конкуренції та, як наслідок, постійної необхідності в модернізації виробництва та закінчуючи політичними перипетіями в країні, що часто тягне за собою зміну вектору розвитку промисловості загалом. Збереження ефективності фінансової діяльності в умовах постійних зовнішніх і внутрішніх факторів впливу є необхідною умовою існування кожного окремо взятого підприємства. Саме тому аналіз факторів і причин зниження ефективності фінансової діяльності промислових підприємств є важливим для подальшого прийняття рішення про впровадження заходів антикризового управління. У статті проаналізовано основні тенденції коливань фінансової діяльності українських промислових підприємств на прикладі ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод». Визначено ключові фактори і причини змін у фінансових показниках підприємства. Охарактеризовано вплив зовнішніх факторів на зниження ефективності фінансової діяльності. Розглянуто сутність фінансової діяльності підприємства, фактори, що її визначають, та причини впливу внутрішніх ризиків на фінансову діяльність суб'єктів господарювання. Встановлено необхідність та доцільність антикризового управління на промисловому підприємстві.

Ключові слова: фінансова діяльність, фінансові показники, ефективність, антикризове управління, банкрутство, фактори впливу.

Создание и дальнейшее функционирование любого предприятия имеет целью получение

прибыли, что в среде рыночной экономики не обходится без влияния ряда факторов. На практике эти факторы могут быть чрезвычайно разнообразными, начиная от рыночной конкуренции и, как следствие, постоянной необходимости в модернизации производства и заканчивая политическими перипетиями в стране, что часто влечет за собой изменение вектора развития промышленности в целом. Сохранение эффективности финансовой деятельности в условиях постоянных внешних и внутренних факторов влияния является необходимым условием существования каждого отдельно взятого предприятия. Именно поэтому анализ факторов и причин снижения эффективности финансовой деятельности промышленных предприятий является важным для дальнейшего принятия решения о внедрении мероприятий антикризисного управления. В статье проанализированы основные тенденции колебаний финансовой деятельности украинских промышленных предприятий на примере ЧАО «Запорожский электровозоремонтный завод». Определены ключевые факторы и причины изменений в финансовых показателях предприятия. Охарактеризовано влияние внешних факторов на снижение эффективности финансовой деятельности. Рассмотрены сущность финансовой деятельности предприятия, факторы, ее определяющие, и причины влияния внутренних рисков на финансовую деятельность субъектов хозяйствования. Установлена необходимость и целесообразность антикризисного управления на промышленном предприятии.

Ключевые слова: финансовая деятельность, финансовые показатели, эффективность, антикризисное управление, банкротство, факторы влияния.

УДК 658.15:338.45:005.334

<https://doi.org/10.32843/bses.68-7>

Огренич Ю.О.

д.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Запорізький національний університет

Гриценко О.Ю.

студент
Запорізький національний університет

Ohrenych Yuliia

Zaporizhzhia National University

Hrytsenko Oleksandr

Zaporizhzhia National University

The creation and further operation of any enterprise is aimed at making a profit, which in a market economy is not without the influence of a number of factors. In practice, these factors can be extremely diverse, ranging from market competition and, consequently, the constant need to modernize production, and ending with the political vicissitudes of the country, which often entails a change in the vector of industrial development as a whole. Maintaining the efficiency of financial activities, in conditions of constant external and internal factors of influence, is a necessary condition for the existence of each individual enterprise. Therefore, the analysis of factors and reasons for reducing the efficiency of financial activities of industrial enterprises is important for further decision-making on the implementation of anti-crisis management measures. The article analyzes the main trends of fluctuations in the financial activities of industrial enterprises of Ukraine on the example of PJSC "Zaporizhzhya Electric Locomotive Repair Plant". The key factors and reasons for changing the financial performance of the enterprise are identified. The influence of external factors on the reduction of financial efficiency is characterized. The analysis of a particular enterprise reflects the overall situation in the engineering industry of Ukraine, because each company is equally exposed to external factors on the financial condition, although it does not determine the methods of responding to external threats. The essence of the financial activity of the enterprise, the factors that determine it and the reasons for the impact of internal risks on the financial activities of economic entities are considered. The analysis of financial activity of the enterprise is carried out through a prism of indicators of profitability, liquidity, a condition of property, relative indicators of an estimation of financial stability and business activity. The necessity and expediency of anti-crisis management at an industrial enterprise have been established. The author identifies the main directions of improving the financial situation.

Key words: financial activity, financial indicators, efficiency, anti-crisis management, bankruptcy, factors of influence.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення українські підприємства різних форм власності функціонують в умовах постійного впливу факторів ринкового середовища, що вимагає впровадження певних заходів для нейтралізації їх негативного впливу. Вирішення такої проблеми неможливе без аналізу

причин та факторів, що призвели до погіршення ефективності діяльності підприємств. ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» не є виключенням із правил, а скоріше яскравим представником низки українських підприємств, які потребують особливої уваги. Виявлення та аналіз факторів

зниження ефективності фінансової діяльності підприємства необхідні для подальшого врахування у постановці цілей та проектуванні діяльності всього підприємства на довгостроковий період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у дослідження ефективності фінансової діяльності підприємства зробили такі вчені, як: В.Л. Дикань [1], В.Ю. Олейникова, О.Ю. Голобородько [2], В.В. Дикань [3], Р.М. Журило [4]. Проте діяльність конкретних підприємств, у тому числі галузі локомотивобудування як відокремленої частини машинобудівного комплексу, залишається поза увагою дослідників. Також не розглянуті причини і фактори, які можуть спричинити погіршення фінансового стану ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод», а також чинники, які можуть сигналізувати про потребу у здійсненні антикризового управління. Тому необхідним є більш ґрунтовний аналіз фінансового стану промислових підприємств, що дасть змогу визначити доцільність антикризового управління та своєчасно його впровадити.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження фінансового стану підприємства ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» та визначення факторів впливу на фінансову діяльність. Перше завдання полягає в оцінці фінансового стану підприємства. Основна частина дослідження – це аналіз результатів фінансової діяльності та формування низки заходів щодо підтримки показників на достатньому рівні. Кінцеве завдання дослідження – визначити потребу в антикризовому управлінні через розрахунок ймовірності банкрутства досліджуваного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі все більшого значення набирає розвиток машинобудівної галузі. Велика кількість розвинутих країн визначають машинобудування як ключовий спосіб наповнення держбюджету країни, підвищення конкурентоспроможності та покращення економіки держави. Варто зауважити, що продукція машинобудування не тільки задовольняє потреби споживача, але й забезпечує функціонування багатьох галузей промисловості шляхом створення матеріальної та технічної бази для виробництва товарів та надання послуг, а отже, сприяє науково-технічному прогресу.

Машинобудування є багатогалузевим комплексом, який включає виробництво машин і устаткування, електричного, електронного й оптичного устаткування та транспортного устаткування. У сучасній класифікації машинобудівного комплексу виділено підгалузі транспортного машинобудування в окремі галузі машинобудівного виробництва. Залежно від того, на який ринок орієнтована продукція, що випускається підприємствами машинобудівного комплексу, їх умовно об'єднали у п'ять груп: інвестиційне (важке) машинобудування; транспортне і сільськогосподарське

машинобудування; залізничне машинобудування; автомобільна промисловість; електротехніка, приладобудування, верстатобудування [3].

Залізничне машинобудування в Україні представлено локомотивобудуванням та вагонобудуванням. Локомотивобудування, у свою чергу, поділяється на тепловозобудування та електровозобудування.

Інформація про місце українського залізничного машинобудування у світовій торгівлі відображена в табл. 1. Так, відповідно до звіту ДП «Укрпромзовнішекспертиза», найвищими позиції України у світовій торгівлі є в сегментах електричного устаткування для автотранспортних засобів (1,77% в 2017 р.), залізничного рухомого складу (0,97%) та електричних побутових приладів (0,27%) [5].

Темп приросту українського експорту залізничних локомотивів і рухомого складу протягом 2010–2017 років знизився на 28%, що не може позитивно відобразитися на галузі загалом.

Далі перейдемо до аналізу факторів та причин погіршення стану в галузі на прикладі ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод». Функціонування будь-якого підприємства залежить від великої кількості чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Проте не всі фактори мають негативний вплив на діяльність підприємства.

Вплив факторів на ефективність діяльності підприємства можна проаналізувати шляхом здійснення аналізу показників фінансового стану, таких як показники рентабельності, ліквідності та платоспроможності, ділової активності, фінансової стійкості та майнового стану [6].

Спочатку проведемо аналіз показників рентабельності, які відображені в табл. 2.

Протягом 2018–2020 років спостерігається хоч і не суттєве, проте покращення показника рентабельності операційних витрат. Рентабельність виробничих витрат та рентабельність продажу постійно коливаються, що не може свідчити про сталий розвиток підприємства.

Основними джерелами забезпечення ліквідності та платоспроможності на підприємстві є оборотні активи, які забезпечують своєчасне виконання зобов'язань. Показники ліквідності ПрАТ «ЗЕРЗ» відображені в табл. 3.

Показники коефіцієнту покриття запасів, враховуючи нормативне значення $\geq 1,5$ – $2,5$, знаходяться на задовільному рівні, що показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань. Нормативні значення показників швидкої та абсолютної ліквідності мають нормативне значення $\geq 0,6$ – $0,8$ та $\geq 0,2$ – $0,35$ відповідно, але не збігаються з показниками ПрАТ «ЗЕРЗ», що може свідчити про можливі труднощі під час виплати поточних зобов'язань та негайної сплати боргів.

Зважене управління ліквідністю передбачає наявність достатніх грошових коштів та достатність

Позиції України у світовій торгівлі продукцією машинобудування

Вид діяльності	Український експорт		Світова торгівля		
	Обсяг в 2017 р. млн. дол. США	Темп приросту в 2010–2017 рр., %	Обсяг в 2017 р., млрд. дол. США	Темп приросту в 2010–2017 рр., %	Частка України, %
Виробництво електричного й електронного устаткування для автотранспортних засобів	1229,3	9,7%	70,8	5,7 %	1,77%
Виробництво повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування	362,7	-6,9%	396,0	6,9%	0,09%
Виробництво електричних побутових приладів	334,1	8,1%	122,1	3,2%	0,27%
Виробництво обладнання зв'язку	285,7	24,7%	694,0	5,0%	0,04%
Виробництво залізничних локомотивів і рухомого складу	240,4	-28,0%	24,9	1,0%	0,97%
Виробництво інших pomp і компресорів	160,3	-13,7%	127,8	1,9%	0,13%
Будування суден і плавучих конструкцій	158,6	-1,9%	65,7	0,0%	0,24%
Виробництво електродвигунів, генераторів і трансформаторів	156,6	-14,9%	124,0	0,9%	0,13%
Виробництво підшипників, зубчастих передач, елементів механічних передач і приводів	154,4	-6,2%	102,6	2,9%	0,15%
Виробництво двигунів і турбін, крім авіаційних, автотранспортних і мотоциклетних двигунів	151,6	-12,3%	141,3	1,0%	0,11%
Виробництво іншого електричного устаткування	141,9	-0,6%	217,4	3,1%	0,07%
Виробництво інструментів і обладнання для вимірювання, дослідження та навігації	130,8	-8,0%	215,2	3,7%	0,06%
Виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства	105,5	0,9%	59,4	3,6%	0,18%
Виробництво машин і устаткування для добувної промисловості та будівництва	101,3	-11,8%	114,8	0,2%	0,09%
Інші	1219,2	-11,0%	4733	2,9%	0,03%
ВСЬОГО	4932,3	-8,4%	7209	3,1%	0,07%

Джерело: складено авторами на основі [5]

Таблиця 2

Показники рентабельності ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» у 2016–2020 рр.

Показники	2016	2017	2018	2019	2020
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	378953	412887	615047	698369	696232
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	336208	389960	553150	665515	650081
Валовий прибуток (збиток)	42745	22927	61897	32854	46151
Операційні витрати	-396061	-451704	-622883	-702288	-699659
Чистий дохід від операційної діяльності	8558	9676	6861	6801	7370
Фінансовий результат від операційної діяльності	-8550	-29141	-975	2882	3943
Витрати господарської діяльності	-398025	-451987	-622891	-706278	-706542
Фінансовий результат до оподаткування	-10367	-29159	463	607	-1258
Чистий прибуток (збиток)	-6722	-33326	463	228	2475
Середньорічна вартість капіталу	306519	306370	353522	395757,5	417012
Показники рентабельності					
Рентабельність (збитковість) виробничих витрат	12,71%	5,88%	11,19%	4,94%	7,10%
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	1,13	1,06	1,11	1,05	1,07
Рентабельність (збитковість) продажу	11,28%	5,55%	10,06%	4,70%	6,63%
Рентабельність (збитковість) операційних витрат	2,16%	6,45%	0,16%	-0,41%	-0,56%
Коефіцієнт окупності операційних витрат	-0,9568	-0,91407	-0,98742	-0,99442	-0,9951
Загальна рентабельність (збитковість) витрат господарської діяльності	2,60%	6,45%	-0,07%	-0,09%	0,18%
Чиста рентабельність (збитковість) витрат господарської діяльності	1,69%	7,37%	-0,07%	-0,03%	-0,35%
Коефіцієнт окупності сукупного капіталу	1,24	1,35	1,74	1,76	1,67

Джерело: розраховано авторами на основі [12]

Таблиця 3

**Показники оцінювання ліквідності та платоспроможності
ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за 2016–2020 рр.**

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	Відносне відхилення			
						2017/2016	2018/2017	2019/2018	2020/2019
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,22	0,05	0,01	0,32	0,02	-78,91%	-86,47%	4956,53%	-93,82%
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,62	0,59	0,31	0,54	0,39	-4,67%	-47,43%	72,80%	-27,32%
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,31	1,23	1,03	1,04	1,14	-5,85%	-16,08%	0,55%	10,05%
Коефіцієнт платоспроможності	0,22	0,05	0,01	0,32	0,02	-78,91%	-86,47%	4956,53%	-93,82%
Коефіцієнт критичної ліквідності	1,28	1,23	1,02	0,92	0,91	-4,10%	-17,01%	-9,87%	-1,22%
Коефіцієнт покриття запасів	1,86	1,80	1,51	2,01	1,48	-3,04%	-16,06%	32,51%	-26,19%

Джерело: розраховано авторами на основі [12]

фінансування для виконання чинних зобов'язань по мірі їх настання. Правильним рішенням для ПрАТ «ЗЕРЗ» може стати підтримання балансу між безперебійним фінансуванням та гнучкістю у використанні відстрочки платежу, наданих поставальниками. ПрАТ «ЗЕРЗ» необхідно здійснювати аналіз за строками оплати активів та термінами погашення своїх зобов'язань і планувати рівень ліквідності залежно від їх очікуваного погашення.

Стосовно показників майнового стану підприємства слід зазначити, що протягом 2016–2020 років спостерігається підвищення рівня мобільності активів, а в період з 2016 по 2019 рік – зменшення показника основних засобів в активах, що є позитивним в умовах стабільного або зростаючого обсягу виробництва (табл. 4).

Такі показники майнового стану ПрАТ «ЗЕРЗ», як коефіцієнт фінансової автономії, коефіцієнт маневреності власного капіталу та коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, вказують на поступове погіршення майнового стану підприємства (табл. 5).

Подібна до показників майнового стану ситуація спостерігається під час аналізу показників ділової активності підприємства. Так, особливо протягом 2019–2020 років спостерігається збільшення розбіжності середньорічної величини дебіторської та кредиторської заборгованості, що свідчить про невірноваженість у формуванні грошових потоків підприємства (табл. 6) [7].

Проведений аналіз показників фінансового стану аналізованого підприємства дає змогу виокремити низку зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на результати діяльності. До зовнішніх факторів слід віднести:

- підвищення тарифів на послуги природних монополій. Зокрема, влітку 2020 року тариф на передачу електроенергії для промисловості підвищився майже на 30%. Подальше його зростання негативно вплине як на бізнес, так і на державу. Також це буде знижувати конкурентноздатність підприємств під час експорту товарів (це недоотримані кошти у бюджет) [8];

- підвищення цін на сировину. Подорожчання сировини може спричинити ріст цін на товари та послуги: від чашки кави до будівництва заміського житла та локомотиву [9];

- постійні коливання на валютному ринку [10];
- загальне підвищення мінімальної заробітної плати [11];

- загострення рівня конкурентної боротьби;
- зростання податкового тиску;
- відсутність підтримки з боку державних органів;
- сповільнення інвестиційної активності на ринку.

Що ж стосується внутрішніх факторів, які мають негативний вплив на фінансовий стан досліджуваного підприємств, то до них належать:

- відсутність завантаження робочих потужностей на 100% [12];

Таблиця 4

**Показники майнового стану ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод»
за 2016–2020 рр.**

Показники	2016	2017	2018	2019	2020
Вартість товарного майна	759	6127	66956	667	680
Вартість розрахунково-грошового майна	79433	78021	92318	139101	78273
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	53,29	51,92	41,38	49,58	67,21
Частка основних засобів в активах	36,35	35,22	26,54	24,62	41,52
Показник зносу основних засобів	0,81	0,82	-0,83	-0,84	-0,12
Коефіцієнт оновлення основних засобів	-0,03	-0,03	-0,019	-0,10	0,48
Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	1,64	1,63	1,25	1,28	1,13
Коефіцієнт мобільності активів	1,28	1,33	2,12	2,43	1,19

Джерело: розраховано авторами на основі [12]

**Відносні показники оцінювання фінансової стійкості
ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за 2016–2020 рр.**

Показники	2016	2017	2018	2019	2020
Показники структури джерел формування капіталу					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,56	0,54	0,33	0,23	0,40
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,44	0,46	0,67	0,77	0,60
Коефіцієнт фінансового ризику	0,78	0,86	1,99	3,34	1,50
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,28	1,16	0,50	0,30	0,67
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,01	0,00	0,02	0,28	0,23
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень	0,02	0,00	0,01	0,11	0,20
Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень	0,98	1,00	0,99	0,89	0,80
Коефіцієнт страхування бізнесу	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Коефіцієнт страхування власного капіталу	0,02	0,02	0,03	0,04	0,02
Коефіцієнт страхування зареєстрованого (пайового) капіталу	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
Показники стану оборотних активів					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,22	0,20	0,04	-0,27	-0,14
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,22	0,19	0,02	-0,09	-0,10
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	0,41	0,34	0,03	-0,17	-0,15
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,78	0,21	0,30	-3,61	-0,18
Показники стану основного капіталу					
Коефіцієнт майна виробничого призначення	0,36	0,35	0,27	0,25	0,42
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,36	0,35	0,27	0,25	0,42
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,79	0,80	-0,81	-0,82	-0,12
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1,28	1,33	2,12	2,43	1,20

Джерело: розраховано авторами на основі [12]

- несвоєчасність оплати за надані послуги з ремонту рухомого складу;
- корумпованість частини менеджерського складу підприємства [13];
- зношеність основних засобів та устаткування;
- зниження продуктивності праці робітників;
- низький рівень використання методів мотивації;
- відсутність інструментів ефективного управління діяльністю підприємств;
- незавантаженисть виробничих потужностей, неефективність збутової політики, системи менеджменту.

ПрАТ «ЗЕРЗ» працює в умовах ринкової економіки, політика пошуку нових замовлень, налагодження ринків збуту і реалізації виготовленої продукції повинна стати системоутворюючою. Необхідною стає активізація маркетингової політики, що буде спрямована на просування продукції, яка має високу якість та нижчу від середньогалузевої ціну, що свідчить про її конкурентоспроможність на ринку. Також підприємство може працювати в напрямі розроблення та виробництва нових видів продукції, які могли б зацікавити покупців та зайняти свою нішу на ринку [14].

Так, відповідно до інформації з відкритих джерел, «АТ «Укрзалізниця» планує виконати капітальний ремонт двох своїх електропоїздів EJ675 SkodaCityElephant на потужностях ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» у партнерстві зі SkodaTransportation» [15].

Проаналізувавши фінансовий стан підприємства, визначивши фактори впливу на результати роботи можна, сформувавши низку заходів щодо підтримки показників фінансової діяльності на достатньому рівні:

- постійний аналіз фінансового стану та результатів діяльності підприємства із залученням незалежних аудиторів;
- оптимізація структури витрат та джерел їх формування;
- аналіз складників собівартості продукції та визначення шляхів її зниження;
- підтримка конкурентоспроможності продукції (послуг);
- розроблення заходів щодо попередження кризових ситуацій;
- розроблення заходів щодо зниження зовнішньої вразливості підприємства;
- постійний контроль за роботою підрозділів підприємства;
- оновлення зношеного устаткування та використання програмного забезпечення;
- впровадження сучасних технологій у виробництво;
- стимулювання роботи працівників;
- використання інструментів антикризового управління;
- підвищення ефективності операційної та інвестиційної діяльності.

Систематичний контроль за фінансовим станом підприємства та оцінка ефективності його

Таблиця 6

**Аналіз ділової активності ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод»
за показниками оборотності активів і пасивів у 2016–2020 рр.**

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	Відносне відхилення				
						2017/2016	2018/2017	2019/2018	2020/2019	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	378953	412887	615047	698369	696232	8,95%	48,96%	13,55%	-0,31%	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	336208	389960	553150	665515	650081	15,99%	41,85%	20,31%	-2,32%	
Середньорічна вартість активів	306519	341529	388053	382066	417012	11,42%	13,62%	-1,54%	9,15%	
Середньорічна вартість оборотних активів	173568	210808,5	259143,5	266331,5	259290	21,45%	22,93%	2,77%	-2,64%	
Середньорічна вартість запасів	94771	132008,5	173197	159054,5	150493,5	39,29%	31,20%	8,17%	-5,38%	
Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	57885	56501	58115,5	59752	59603,5	-2,39%	2,86%	2,82%	-0,25%	
Середньорічна вартість власного капіталу	168900,5	148700,5	133300,5	92702	133685,5	-11,96%	-10,36%	-30,46%	44,21%	
Середньорічна величина поточної кредиторської заборгованості	133922	187187	245700	247393	226364,5	39,77%	31,26%	0,69%	-8,49%	
Показники ділової активності (оборотності активів і пасивів)										
Коефіцієнт обертання активів	1,23	1,21	1,58	1,83	1,67	-17,07	31,10%	15,33%	-8,66%	
Тривалість одного обороту активів, днів	292,68	297,78	227,14	196,95	215,62	-1,74%	-23,72%	-13,29%	9,48%	
Коефіцієнт обертання оборотних активів	2,18	1,96	2,37	2,62	2,69	-10,15%	21,18%	10,48%	2,40%	
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	165,14	183,81	151,68	137,29	134,07	11,30%	-17,48%	-9,49%	-2,35%	
Коефіцієнт обертання запасів	3,99	3,13	3,55	4,39	4,63	-21,55%	13,42%	23,66%	5,47%	
Тривалість одного обороту запасів, днів	90,22	115,02	101,41	82,00	77,75	27,48%	-11,83%	-19,13%	-5,18%	
Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості	6,55	7,31	10,58	11,69	11,68	11,57%	44,82%	10,44%	-0,06%	
Тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	54,96	49,26	34,02	30,80	30,82	-10,36%	-30,95%	-9,45%	0,06%	
Коефіцієнт обертання власного капіталу	2,24	2,78	4,61	7,53	5,21	23,96%	66,17%	63,27%	-30,87%	
Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	160,71	129,65	78,02	47,79	69,12	-19,32%	-39,82%	-38,75%	44,65%	
Коефіцієнт обертання поточної кредиторської заборгованості	2,83	2,21	2,50	2,82	3,08	-22,06%	13,49%	12,77%	8,94%	
Тривалість одного обороту поточної кредиторської заборгованості, днів	127,21	163,21	143,81	127,53	117,06	28,31%	-11,88%	-11,32%	-8,21%	

Джерело: розраховано авторами на основі [12]

діяльності, дотримання запропонованих заходів щодо підтримки стабільного стану та прогнозування важливих для роботи підприємства показників дасть змогу укріпити становище підприємства на ринку та забезпечити позитивні довгострокові перспективи в його роботі.

Для визначення потреби в антикризовому управлінні ПрАТ «ЗЕРЗ» проведено розрахунок ймовірності банкрутства та динаміки основних показників з 2016 по 2020 рік за моделлю Терещенко та моделлю Матвійчука (табл. 7–8).

За моделлю О. Терещенка можна зробити висновок, що банкрутство не загрожує підпри-

ємству. Як наслідок, діяльність підприємства прибуткова, фінансове становище стабільне, фінансова стійкість висока, рівень фінансового потенціалу теж на високому рівні. З розрахунку за моделлю А. Матвійчука видно, що у 2017 році підприємство мало загрозу фінансової кризи, але у 2018–2019 роках ситуація поступово почала покращуватись.

Проаналізувавши незначне зниження показників фінансової діяльності підприємства та відсутність можливості настання банкрутства ПрАТ «ЗЕРЗ», варто підсумувати, що останні 2–3 роки фінансові показники підприємства посту-

Таблиця 7

Розрахунок ймовірності банкрутства ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за моделлю А. Матвійчука у 2016–2020 рр.

Показники	Формула для розрахунку	2016	2017	2018	2019	2020
X1	оборотні активи/ необоротні активи	1,330	1,903	2,119	2,431	1,198
X2	чистий дохід від реалізації/ поточні зобов'язання	2,680	1,718	2,337	2,614	3,298
X3	чистий дохід від реалізації/ власний капітал	2,284	3,111	4,594	7,749	3,928
X4	баланс/ чистий дохід від реалізації	0,811	0,911	0,650	0,561	0,635
X5	(оборотні активи- поточні зобов'язання)/ оборотні активи	0,194	0,025	0,032	0,037	0,124
X6	(довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання)/баланс	0,460	0,647	0,665	0,770	0,599
X7	власний капітал / (забезпеченість наступних витрат і платежів + довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання)	1,173	0,545	0,503	0,299	0,668
Z (інтегральний показник рівня загрози банкрутства)	$Z = 0,033X1 + 0,268X2 +$ $+ 0,045X3 - 0,018X4 -$ $- 0,004X5 - 0,015X6 + 0,702X7$	1,711	1,072	1,278	1,361	1,475

Джерело: розраховано авторами на основі [12]

Таблиця 8

Розрахунок ймовірності банкрутства ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за моделлю О. Терещенка у 2016–2020 рр.

Показники	Формула для розрахунку	2016	2017	2018	2019	2020
X1	відношення грошових надходжень до зобов'язань	2,680	1,718	2,337	2,614	3,298
X2	відношення валюти балансу до зобов'язань	2,173	1,564	1,520	1,465	2,096
X3	відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів	0,000	0,000	0,001	0,000	0,005
X4	відношення прибутку до виручки	0,000	0,000	0,001	0,000	0,003
X5	відношення виробничих запасів до виручки	0,285	0,262	0,173	0,138	0,233
X6	відношення виручки до основного капіталу	1,233	1,098	1,537	1,784	1,573
Z (інтегральний показник рівня загрози банкрутства)	$Z = 1,5X1 + 0,08X2 + 10X3 +$ $+ 5X4 + 0,3X5 + 0,1X6$	2,848	1,340	1,818	2,019	3,33

Джерело: розраховано авторами на основі [12]

пово покращуються. Проте стабільному розвитку загрожують фактори зовнішнього і внутрішнього середовища, які не дозволяють конкурувати продукції ПрАТ «ЗЕРЗ» із закордонними аналогами.

Підґрунтям для забезпечення фінансової стійкості підприємства та подальшого сталого розвитку в умовах нестабільності економічного середовища є інноваційна стратегія розвитку, що повинна стати флагом у процесі антикризового управління. Отже, враховуючи результати проведеного аналізу та задля уникнення фінансової кризи, що спостерігається у 2017 р., доцільним є здійснення антикризового управління.

Основними складовими частинами антикризового управління підприємством в ситуації, що склалася, є: розроблення та імплементація нових видів продукції та послуг; стимулювання науководослідних та конструкторських робіт, впровадження з цією метою грантів та наукових стипендій за вагомих внесок у розвиток галузі; виокремлення єдиної «формули» стабільного розвитку в умовах обмежених ресурсів; комерціалізація абсолютної більшості процесів і послуг, як наслідок, відмова від неприбуткових напрямів; активізація інноваційної та інвестиційної діяльності; оновлення виробничої та збутової діяльності. Очікуваним результатом від здійснення антикризового управління на досліджуваному підприємстві буде стабілізація фінансової діяльності, ефективність операційної та підтримання інвестиційної діяльності, що забезпечить ефективне функціонування.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, макроекономічна ситуація в середовищі існування ПрАТ «ЗЕРЗ» та внутрішня невідповідність підприємства до зміни вектору діяльності завжди триматиме підприємство в хиткому положенні. Недостатня увага до формування та розвитку кризових явищ вже мала негативний наслідок для діяльності підприємства в 2017 році, коли показник можливості банкрутства був найбільш критичним. Посилена увага менеджменту підприємства саме до недопущення виникнення кризи, нівелювання її впливу та посткризове управління мають стати першочерговою метою у плануванні роботи на майбутні періоди.

Більшості зарубіжних підприємств притаманне швидке реагування на кризові явища та оперативна зміна вектору діяльності, наступальний характер експансії на нові ринки збуту та розширення впливу далеко за межі регіону. Така політика підприємств, у тому числі викликана всепоглинаючим процесом глобалізації та об'єднання ринків збуту в глобальну мережу, неможлива без стратегічного планування та орієнтації на інноваційну та високотехнологічну діяльність кожного із суб'єктів господарювання. Саме такий підхід є виграним для ПрАТ «ЗЕРЗ» у конкурентній боротьбі, що забезпечить процвітання в майбутньому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дикань В.Л. Комплексний підхід до управління стійким розвитком підприємств машинобудування. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. Харків, 2015. № 49. С. 11–18.
2. Олейникова В.Ю., Голобородько О.Ю. Проблеми машинобудування України та можливі шляхи їх подолання. URL: http://www.rusnauka.com/17_AND_2010/Economics/65103.doc.htm (дата звернення: 17.06.2021).
3. Дикань В.В. Забезпечення розвитку машинобудівного комплексу України в умовах створення промислово-логістичної системи : монографія. Харків : УкрДАЗТ, 2013. 390 с.
4. Журило Р.М. Конкуренентоспроможність наукомісткого машинобудування в системі розвитку національного господарства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Запоріжжя, 2010. 25 с.
5. Аналітичний звіт ДП «Укрпромзовнішекспертиза» Машинобудівна галузь в Україні: потенціал та можливості для розширення експорту на період до 2021 року. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=f168fec7-9677-4ef1-9863-89b3cfa562ad&title=MashinobudivnaGaluzVUkraini-PotentsialTaMozhливostiDliaRozshirennyaEksportuNaPeriodDo2021-Roku-analitichniiZvit-&isSpecial=true> (дата звернення: 17.07.2021).
6. Безбородова Т.В. Сутність та необхідність аналізу фінансового стану. *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. № 1(11). С. 1–7.
7. Дончак Л.Г., Ціхановська О.М. Ділова активність підприємства та шляхи її зміцнення. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. Вип. 10. С. 250–255.
8. Бужан В. П'ять причин зростання тарифів на електроенергію. *Укрінформ* : електрон. вид. 2021. Блог від 14.01.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3170604-pat-pricin-zrostanna-tarifiv-na-elektroenergiu.html> (дата звернення: 10.07.2021).
9. Вінокуров Я. Деревина – на 246%, руда – на 145%, кукурудза – на 123%. Коли зупиниться це божевільне ралі. *Економічна правда* : електрон. вид. 2021. Стаття від 14.05.2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/05/14/673851/> (дата звернення: 14.07.2021).
10. Долар наближається до 27. Чи падатиме курс далі? *МінфінМедіа* : електрон. вид. 2021. Стаття від 26.06.2021. URL: <https://minfin.com.ua/ua/currency/articles/dollar-priblizhaetsya-k-27-budet-li-kurs-padat-dalsh/> (дата звернення: 18.07.2021).
11. Тарасовский Ю. Министр финансов анонсировал повышение минимальной зарплаты до 7700 грн. *Liga.net* : електрон. вид. 2021. Стаття від 19.07.2021. URL: <https://finance.liga.net/ekonomika/novosti/minimalnaya-zarplata-v-2022-godu-vyrastet-do-7700-grn-marchenko> (дата звернення: 19.07.2021).
12. Річна інформація емітента цінних паперів за 2016-2020 роки. ПрАТ «ЗЕРЗ». URL: <http://zerz.pat.ua/emitents/reports/year> (дата звернення: 21.06.2021).
13. Один из директоров Запорожского ЭРЗ задержан при получении «отката». *Интерфакс-Украина* : електрон. вид. 2021. Стаття від 30.05.2018. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/508803.html> (дата звернення: 23.06.2021).

14. Ісаков М. Роль держави в регулюванні підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки. *Митна справа : Науково-аналітичний журнал*. 2012. № 1(79). С. 354–360.

15. Потяги Skoda ремонтуватимуть на Запорізький електровозоремонтний завод. *Інформаційне агентство «Україна Комунальна»* : електрон. вид. 2020. Стаття від 18.03.2020. URL: <http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/potjagi-skoda-remontuvatimut-na-zaporzkij-jelektrovozoremontnij-zavod-59197> (дата звернення: 13.07.2021).

REFERENCES:

1. Dykan V.L. (2015) Kompleksnyi pidkhdid do upravlinnia stiikym rozvytkom pidpriemstv mashynobuduvannia [An integrated approach to the management of sustainable development of mechanical engineering enterprises]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti – Bulletin of Transport Economics and Industry*, no. 49, pp. 11–18.

2. Oleinykova V.Yu., Holoborodko O.Yu. Problemy mashynobuduvannia Ukrainy ta mozhyvi shliakhy yikh podolannia [Problems of mechanical engineering of Ukraine and possible ways to overcome them]. Available at: http://www.rusnauka.com/17_AND_2010/Economics/65103.doc.htm (accessed 17 June 2021).

3. Dykan V.V. (2013) Zabezpechennia rozvytku mashynobudivnoho kompleksu Ukrainy v umovakh stvorennia promyslovo-lohistychnoi systemy [Ensuring the development of the machine-building complex of Ukraine in terms of creating an industrial and logistics system]. Kharkiv: UkrDAZT. (in Ukrainian)

4. Zhurylo R.M. (2010) Konkurentospromozhnist naukymistkoho mashynobuduvannia v systemi rozvytku natsionalnogo hospodarstva [Competitiveness of knowledge-intensive engineering in the system of national economy development] (PhD Thesis), Zaporizhzhia.

5. State enterprise «Ukrainian Industrial External Expertize» Mashynobudivna haluz v Ukraini: potentsial ta mozhyvosti dlia rozshyrennia eksportu na period do 2021 roku [Mechanical engineering in Ukraine: potential and opportunities for export expansion until 2021]. Analytical report. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=f168fec7-9677-4ef1-9863-89b3cfa562ad&title=MashynobudivnaGaluzVUkraini-PotentsialTaMozhlyvostiDliaRozshyrenniaEksportuNaPeriodDo2021-Roku-analitichniiZvit-&isSpecial=true> (accessed 17 July 2021).

6. Bezborodova T.V. (2014) Sutnist ta neobkhdnist analizu finansovoho stanu [The essence and necessity of the analysis of the financial condition]. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. – Economy. Management. Innovations*, no. 1(11), pp. 1–7.

7. Donchak L.H., Tsikhanovska O.M. (2017) Dilova aktyvnist pidpriemstva ta shliakhy yii zmitsnennia [Business activity of the enterprise and ways to strengthen it]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy*, vol. 10, pp. 250–255.

8. Buzhan V.H. (2021) Piat prychyn zrostan- nia taryfiv na elektroenerhiu [Five reasons for the increase in electricity tariffs]. *Ukriform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3170604-pat-pricin-zrostan-na-tarifiv-na-elektroenergiu.html> (accessed 10 July 2021).

9. Vinokurov Ya. (2021) Derevyina – na 246%, ruda – na 145%, kukurudza – na 123%. Koly zupynytsia tse bozhevilne rali [Wood – by 246%, ore – by 145%, corn – by 123%. When will this crazy rally stop?]. *Ekonomichna Pravda*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/05/14/673851/> (accessed 14 July 2021).

10. Dolar nablyzhaietsia do 27. Chy padatyme kurs dali? [The dollar is approaching 27. Will the exchange rate fall further?]. *MinfinMedia*. Available at: <https://minfin.com.ua/ua/currency/articles/dollar-priblizhaetsya-k-27-budet-li-kurs-padat-dalshe/> (accessed 18 July 2021).

11. Tarasovskiy Yu. (2021) Ministr finansiv anon- suvav pidvyshchennia minimalnoi zarplaty do 7700 hrn [The Ministry of Finance announced an increase in the minimum salary up to UAH 7700]. Available at: <https://finance.liga.net/ekonomika/novosti/minimalnaya-zarplata-v-2022-godu-vyrastet-do-7700-grn-marchenko> (accessed 19 July 2021).

12. Richna informatsiia emitenta tsinnykh paperiv za 2016–2020 roky. PrAT «ZERZ» [Annual information of the issuer of securities for 2016-2020 PJSC "ZERZ"]. Available at: <http://zerz.pat.ua/emitents/reports/year> (accessed 21 June 2021).

13. Odyn yz dyrektorov Zaporozhskoho ERZ zader- zhan pry poluchenyy «otkata» [One of the leaders of the Zaporizhzhya ZRZ was detained while receiving a «bribe»]. *Interfax-Ukraine*. Available at: <https://interfax.com.ua/news/general/508803.html> (accessed 23 June 2021).

14. Isakov M. (2012) Rol derzhavy v rehuliuvani pidpriemnytskoi diialnosti v umovakh rynkovoї ekono- miki [The role of the state in regulating business activi- ties in a market economy]. *Mytna sprava: Naukovo-ana- litychnyi zhurnal*, no. 1(79), pp. 354–360

15. Potiahy Skoda remontuvatymut na Zapor- izkyi elektrovozoremontnyi zavod [Skoda trains will be repaired at the Zaporizhzhia Electric Locomotive Repair Plant]. Informatsiine ahentstvo «Ukraina Komu- nalna» – Ukraine Komunalna News Agency. Available at: <http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/potjagi-skoda-remontuvatimut-na-zaporzkij-jelektrovozoremont- nij-zavod-59197> (accessed 13 July 2021).